

PROMETHEUS QUO VADIS?

door
B. van Dooren

*Eerder verschenen in Gens Nostra 46 (1991), pag. 380-391.
Geplaatst op HoGenDa met toestemming van de auteur.*

Onlangs verscheen, kort na uitgave van het 10de deel, een herdruk van het eerste kwartierstatenboek van Prometheus. Dit is een verheugend feit, aangezien dit eerste deel reeds geruime tijd niet meer verkrijgbaar was. In deze herdruk zijn de kwartierstaten uit het oorspronkelijke eerste deel verbeterd en (sterk) uitgebreid, waardoor de waarde van dit deel is gestegen. Ongetwijfeld zal in genealogenland naar aanleiding hiervan menige loftrompet worden gestoken. Terecht! Maar het is intussen tijd om ook enige kritische kanttekeningen te plaatsen.

In het verleden is al eens opgemerkt dat het ontbreken van bronvermeldingen te betreuren valt. In de inleiding op dit hernieuwde deel I merkt de redactie hierover op dat informatie op dit punt te verkrijgen is bij de auteurs. Ook zijn het de auteurs die verantwoordelijk zijn voor de inhoud van de door hen gepubliceerde kwartierstaat. Deze mededelingen verschaffen enige helderheid, maar ik neem niet aan dat de taak van de redactie hierdoor wordt beperkt tot die van postbus en secretaresse.

De Prometheus-reeks heeft een goede naam. De inhoud van de kwartierstaten wordt over 't algemeen door veel lezers beschouwd als juist. Zeker het zogenaamde sterren-systeem wekt die indruk: een voorouder waarvan men niet geheel zeker is, wordt gemerkt met een ster. Dit impliceert dat niet gemerkte voorouders dus 'bewezen' voorouders zijn.

In de herdruk van deel I blijken enkele bronvermeldingen opgenomen en wel bij de kwartierstaat Feikema. Is dit een voorzichtig begin van een wetenschappelijker benadering? De inhoud van de voetnoten geeft mij een geheel andere indruk. In de kwartierstaat Feikema worden maar liefst 26 (!) generaties middeleeuwse voorouders opgevoerd die ontleend zijn aan een bron waarvan de redactie toegeeft dat die omstreden is. Hoe groot de twijfel is over de juistheid van dit werk wordt niet vermeld. De redactie vermeldt de kwartieren te hebben opgenomen op verzoek van de auteur, zodat de lezer ervan kan kennisnemen en zich een oordeel vormen. Is deze literatuur zo moeilijk vindbaar dat publicatie in Prometheus gerechtvaardigd is? Het ware beter geweest dat in een voetnoot naar de twijfelachtige bron was verwezen of dat, gezien de blijkbaar interessante inhoud van deze bron, een publicatie elders was aangeboden, want Prometheus schijnt mij niet de juiste plaats om deze kwartieren op te nemen. De redactie blijkt overigens haar lezers zeer hoog aan te slaan: zij mogen zelf oordelen over de juistheid van een grote reeks vroeg middeleeuwse kwartieren. Daarvoor moet men nogal wat in huis hebben. Waarom is dit oordeel niet aan de auteur gevraagd?

Het beleid van de redactie, zoals zich dat hier voordoet, roept bij mij vragen op:

Wanneer ik morgen mijn kwartierstaat aan Prometheus aanbied, wordt mij dan toegestaan om de kwartieren Bilderdijk die nog niet naar de schroothoop zijn verwezen zonder meer over te nemen, met als mededeling dat er wel aan Bilderdijk wordt getwijfeld, maar dat zijn kwartieren toch wel de moeite van kennisgeving waard zijn en dat de lezer zelf op onderzoek uit moet?

De inhoud van de voetnoot wekt bij mij de indruk van een compromis naar aanleiding van een meningsverschil tussen auteur en redactie. De laatste twijfelt en wil eigenlijk niet opnemen, de auteur echter gelooft (n.b.: bij de voorouders uit het twijfelachtige werk ontwaart men nergens een ster!). Dit laatste blijkt nog meer uit een tweede voetnoot bij dezelfde kwartierstaat waarin een hypothese wordt vermeld omtrent de afstamming van de Merovingers uit het bijbelse koningshuis van David. Hier hebben wij definitief het terrein van de wetenschap verlaten en betreden dat van het geloof. En geloof strookt niet met serieuze genealogie. Noch Prometheus, noch de genealogie in het algemeen is hiermee gebaat. Bilderdijk zal heilig gelooft hebben in zijn afstamming van Teisterbant en de Zwaansridder, maar het is intussen definitief bewezen dat zijn beweringen onjuist waren. Een Mormoon die ik ooit in de trein ontmoette, vertelde mij opgewekt een familiestamboom te hebben die teruggaat tot Adam en Eva. Mag dit t.z.t. ook in een voetnoot in Prometheus?

Dankzij onder meer de prachtige luchtkastelen die Bilderdijk en andere romantici bouwden, heeft de genealogie in serieuze wetenschappelijke kring een slechte naam gekregen. Wanneer ik mij meld bij archieven of spreek met historici aldaar, krijg ik altijd het gevoel dat ik mij als genealoog moet verdedigen, dat ik weinig serieus wordt genomen. Genealogen zijn toch van die mensen die met weinig kennis van zaken allerlei plakwerk verrichten om

te kunnen aantonen dat ze van adel zijn of van Karel de Grote afstammen, nietwaar? Daarom is het zeer te betreuren dat men dit beeld bevestigd kan vinden in Prometheus. Van een vereniging, verbonden aan een universiteit, verwacht men meer wetenschap en minder geloof.

Een tweede punt van kritiek betreft het citeren. In Prometheus I worden onder meer de kwartierstaten Braber en Van Weel onder dankzegging aangehaald. Wat betreft de eerste kwartierstaat mag intussen bekend worden verondersteld dat deze niet geheel vrij is van fouten. Naar aanleiding van eigen uitvoerig onderzoek op Flakkee zou ik daarnaast enige kwartieren Van Weel willen voorzien van tenminste één ster.

Citeren is alleen dan geen probleem, wanneer de kwaliteit van het geciteerde boven alle twijfel verheven is. Het ontbreken van bronvermeldingen bij zowel Braber als Van Weel zou daarom al tot grote terughoudendheid moeten leiden wat betreft overnemen van gegevens. Helaas ziet men te vaak dat foute kwartieren worden overgenomen, waardoor ze een eigen leven gaan leiden. Er ontstaat op die manier een kwartierstaatvirus dat tamelijk besmettelijk is en bijna niet uit te roeien blijkt.

Van de redactie van Prometheus kan men niet verwachten dat zij elke kwartierstaat aan een nauwgezet onderzoek onderwerpt. De schroom om bronvermeldingen of argumenten omtrent bepaalde keuzes te publiceren, kan ik mij goed voorstellen: de ruim 500 bladzijden die het hernieuwde eerste deel nu telt zouden vermoedelijk verdubbeld moeten worden. Mogelijk kan de redactie wel aan de auteurs de eis stellen om bronvermeldingen e.d. mét de kwartierstaat aan de redactie te overleggen. Enerzijds heeft deze daarmee meer greep op de kwaliteit van de inhoud, anderzijds kunnen geïnteresseerden bij de redactie terecht voor het verkrijgen van meer informatie.